

Üniversite Öğrenimlerini Sürdüren Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri ve İç-Dış Kontrol Odağı Algısı

Nursing Student's Problem Solving Skills and Internal-External Locus of Control

SEMİHA AKIN* NURDAN ŞAHİN***
İLKAY GÜNGÖR** ESRA BİZAT*
BAŞAK MENDİ* ZEHRİ DURNİ*

ÖZET

Giriş: Hemşireler birey ve toplumun sağlık gereksinimlerinin saptanması, bakım gereksinimlerinin planlanması ve uygulanmasında önemli rollere sahiptir. Tüm lisans programlarında, sorun çözme eğitiminin, öğrencilerin başa çıkma yeteneklerini artırdığı, girişkenlik, sosyal beceri eğitimi gibi özel girişim stratejileri ile bütünleşmiş bir eğitimin sorun çözme yeteneklerini geliştirdiği bilinmektedir. Bu kapsamda hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerilerinin ve bu becerilerini etkileyen kontrol odağı algılarının belirlenmesi hemşirelik lisans eğitiminde verilecek problem çözme becerileri eğitiminin planlanması ve geliştirilmesi açısından önemlidir. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ve iç-dış kontrol algılarını belirlemek amacıyla planlanmış tanımlayıcı bir çalışmadır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma örneklemini çalışmaya katılmaya gönüllü 283 hemşirelik öğrencisi oluşturdu. Veri toplama öncesi kurum izinleri ve öğrencilerden bilgilendirilmiş sözlü onam alındı. Öğrencilerin problem çözme becerileri "problem çözme envanteri", kontrol odağı algıları "Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği", kişisel özellikler ise "öğrenci tanım formu" ile değerlendirildi. Verilerin istatistiksel analizi "SPSS 11.5 for Windows" istatistik programı ile yapıldı.

Bulgular: Hemşirelik öğrencilerinde problem çözme becerilerinin orta düzeyde, içsel kontrol odağı inancının yüksek olduğu belirlendi. Problem çözme becerilerinde medeni durum, mezun olunan lise, gelir düzeyi ve öğrencilerin ortaöğretim başarı algısı değişkenleri, kontrol odağı inancı algısında ise sağlık durumu algısı ile arkadaş ve aile ilişkileri algısı değişkenleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı fark belirlendi. Hemşirelik öğrencilerinde içsel kontrol odağı inancının yüksek olması öğrencinin problem çözme becerilerini olumlu yönde etkileyeceğinden lisans programlarında problem çözme becerisi ile içsel kontrol odağı inancını geliştiren stratejilerin kazanılmasını sağlayan eğitim programlarının planlanması önem taşımaktadır.

Anahtar sözcükler: Hemşirelik öğrencileri; iç-dış kontrol odağı; problem çözme.

ABSTRACT

Introduction: Nurses have important roles in determining the health needs of individuals and society, planning and implementing the care. At the undergraduate level, education for problem solving improves coping skills, and integrated education based on assertivity-training, social skills-training improves the problem solving skills. Therefore, it is crucial to assess the problem solving skills and internal-external locus of control, which affect the problem solving skills, for developing a curriculum for nursing undergraduate programs focused on promoting these skills. It is a descriptive study which is planned to assess the problem solving skills and internal-external locus of control of nursing students.

Methods: The sample of the study consisted of 283 nursing students who were willing to participate in the study. The permissions were obtained from the school administrations and students gave verbal informed consent to participate in the study. The students' problem solving skills were assessed using Problem Solving Inventory, internal-external locus of control with Rotter's Internal-External Locus of Control Scale, personal characteristics were obtained using Student Information Form. The data were analysed using SPSS 11.5 for Windows statistical program.

Results: The problem solving skills of nursing students are moderate, internal locus of control is high. There were statistically significant differences in problem solving skills in regard to variables such as marital status, the type of graduated high school, the income level and the students' perception of their success during high school. There were also statistically significant differences in internal-external locus of control in regard to the students' perception of their recent health status, the perception about the relationships with their family and friends. Since the high internal locus of control may affect the problem solving skills, it is important to develop a curriculum and strategies which aim to improve the undergraduate nursing students' problem solving skills and internal locus of control.

Key words: Nursing students; internal-external locus of control; problem solving.

* S Akın, Yard. Doç. Dr.
B Mendi; E Bizat; Z Durna, Prof. Dr.
İstanbul Bilim Üniversitesi Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksek Okulu
Vefabey Sok. No: 5 3439 Gayrettepe, Beşiktaş/İstanbul
Tel: 0 212 221 275 75 82
e-posta: semihaakin@yahoo.com

** İ Güngör, Uzm. Hemş.
İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu
Şişli/İstanbul

*** N Şahin
Balıkesir Üniversitesi Bandırma Sağlık Yüksek Okulu
Bandırma/Balıkesir

Giriş

Problem çözme süreci algılanan ve tanımlanan problem ile ilgili bilgilerin toplanması, problemin çözümüne yönelik engeller ile problemin çözümüne yönelik en uygun baş etme becerilerinin belirlenmesi ve uygulanması gibi davranışların birikiminden ve bu yaşantıları algılama biçiminden oluşmaktadır. Problem çözme, bilişsel becerilerin yanı sıra duyuşsal ve davranışsal özellikleri de içeren oldukça karmaşık bir süreç olup, bireyin psikolojik uyumu, sosyal-duygusal yeterlik düzeyi, kendine güveni, iletişim becerilerinin etkililiği ve karar verme biçimleri, akademik ve sosyal özsaygı ile yakından ilişkilidir.^[1,2]

Karşılaşılan karmaşık problemlerin çözümünde kullanılan problem çözme becerileri gelişmeye açık ve gelişim dönemleri içinde kazanılmakta olup, psikolojik sağlığı, sosyal uyumu ve günlük yaşama yönelik başarıyı yakından etkileyebilmektedir. Problem çözme becerisinin eğitim yoluyla geliştirilebileceği ve sosyal becerinin önemli bir yordayıcısı olduğu bildirilmektedir.^[1] Problem çözme bireyin bir bilgiyi almasını, süreçten geçirmesini ve bu bilgiyi kullanmasını gerektirir. Bilgi bireyin duygusal yaşamı ile ilgili olduğu gibi mesleki yaşamı ile ilgili de olabilir. Hemşirelik süreci problem çözme yönteminin sistematik bir biçimde kullanılması olup, bireyin ve toplumun fizyolojik, psikolojik ve sosyal gerek-sinimlerinin karşılanmasını sağlamaktadır. Hemşirelerin yeterli problem çözme becerisine sahip olması problemin belirlenmesi, uygun girişimlerin planlanması, planın uygulanması ve değerlendirilmesi aşaması gibi hemşirelik sürecinin her aşamasında gerekli ve önemlidir.^[3,4]

Problem çözme becerilerini etkileyen kontrol odağı kavramı, bireyin kendi davranışlarının sonucu olarak bireysel sorumluluğunu kontrol etme derecelerini ifade etmektedir. Dağın çalışmasında,^[5] Rotter'e göre kontrol odağının, kişide belli bir davranışı belli bir pekiştiricinin izleyeceğine dair ortaya çıkmış bir beklentinin kuvvetlenmesi sonucunda oluştuğu bildirilmektedir. Birey, pekiştiricilerin ya kendi ya da kendi dışındaki güçlerin veya şans ya da kaderin kontrolünde olduğuna dair genel bir beklenti veya inancı benimseyebilmektedir. Bireyin, başına gelenlerin kendi davranışları sonucunda olduğunu kabul etmesi içsel kontrol, diğer taraftan talih, şans, kader ya da başkaları tarafından olduğuna inanması dışsal kontrol olarak tanımlanmaktadır. İçsel kontrol odağına sahip bireylerin entellektüel ve akademik etkinliklerde daha fazla zaman harcadıkları, hedeflerine ulaşmak için daha fazla çalıştıkları, daha yüksek sosyal ve okul başarısına sahip oldukları ve toplumsal olaylarda daha etkin oldukları görülmektedir. Aynı zamanda, içsel kontrol odağına sahip bireylerin kendilerini daha etkili, güvenli ve bağımsız kişiler olarak algılayan, yüksek derecede öz-saygı ve olumlu öz-benlik kavramına sahip, daha fazla kişisel sorumluluk üstlenen, atılgan, girişimci, duygusal yönden daha sağlıklı ve dengeli oldukları görülmüştür. Genel olarak iç kontrole inanan kişilerin, dış kontrole inanan kişilere kıyasla stresten daha az etkilendikleri gözlenmektedir. Dışsal

kontrol odağına sahip bireyler depresif özellikler taşıyan, kendini kabul ve özsaygı düzeyi düşük, çaresizlik duyguları olan yalnız kişiler olarak tanımlanmaktadır.^[5-7]

Hemşireler, hem bireysel problemlerle başa çıkmak hem de her an stresli ve akut durumların yaşandığı, karmaşık ve hızlı değişim gerektiren bir ortam olan hastanede başkalarının problemlerine çözüm aramak zorundadırlar.^[3,4] Hemşirenin bireysel problem çözmede kendini yeterli olarak algılaması, birey, aile ve toplum sağlığı ile ilgili problemleri görmesi ve çözüm üretme isteğinde olması anlamını taşımaktadır.^[3] İyi tanımlanmış sorunlarda daha çok kullanılan Bilgi İşlem Sistem Modeli yerine, hemşirelikte sorun çözmede ve gerçek yaşama ait daha az yapılandırılmış sorunların çözümünde "aşamalar modeli" kullanılmaktadır. Hemşire bireyin ve toplumun durumu değiştiğinde, değişimi anlar, yorumlar ve yeni bilgileri bir araya getirerek, problem çözme basamaklarını uygulamalarına yansır. Bireyselleşmiş hemşirelik bakımı vermenin sistematik bir yöntem olan hemşirelik süreci, farklı klinik alanlara göre önem kazanan hemşirelik modelleri ile kullanıldığında sistematik özelliğinin arttığı, hemşirenin bilgi ve uygulamalarını geliştirdiği bilinmektedir.^[8] Mesleki yaşamlarında birçok akut problemlerle karşılaşan ve bunları etkin bir şekilde çözme durumunda olan hemşirenin sahip olduğu problem çözme becerileri kadar, problem çözme becerilerini önemli düzeyde etkileyen kontrol odağı inancının bilinmesi önem taşımaktadır.

Hemşirelerden topluma duyarlı, sağlık gereksinimlerine yanıt verebilen, politikalarda söz sahibi bireyler olmaları beklenmektedir. Hemşirelerin problem çözme becerileri bu beklentilerin karşılanmasında önemli bir özelliktir. Bu kapsamda hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin problem çözme becerileri ve bu becerilerini etkileyen kontrol odağı algılarının belirlenmesi, hemşirelik lisans eğitiminde verilecek problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitimin geliştirilmesi adına önemlidir.

Bu araştırma, hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin problem çözme becerileri ve iç-dış kontrol odağı inancını belirlemek amacıyla planlanmış tanımlayıcı bir çalışmadır.

Araştırma soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinde problem çözme becerileri hangi düzeydedir?
2. Hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağı algısı nasıldır?
3. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ve kontrol odağı algısı ile ilişkili değişkenler nelerdir?

Gereç ve Yöntem

Araştırma Yeri ve Örneklem

Araştırma evrenini bir hemşirelik yüksekokulu ve bir sağlık yüksekokulunda öğrenimlerini sürdüren hemşirelik bölümü öğrencileri oluşturdu. Araştırmanın evreni, hemşirelik yüksekokulunda kayıtlı 152 öğrenci ve sağlık yüksekokulunda kayıtlı 164 öğrenci olmak üzere toplam 316 öğrenci oluşturdu. Örneklem alınma ölçütleri bir hemşirelik yüksekokulu ile bir sağlık yüksekokulunun hemşirelik bölümünde öğrenimlerini sürdüren ve çalışmaya katılmaya gönüllü tüm öğrenciler olarak belirlendi. Şubat-Mayıs 2008 tarihleri arasında örneklem seçim ölçütlerine uyan ve ulaşılan 304 öğrenciden 13 öğrenci formları teslim etmediği, 8 öğrenci bilgi formunu boş/eksik teslim ettiği için araştırma 283 öğrenci ile tamamlandı.

Veri Toplama

Veri toplama süreci öncesi, kurumlardan gerekli izinler alındı. Öğrencilere araştırma ile ilgili sözlü ve yazılı açıklama yapıldı; görüşme formları kurum yöneticileri ile işbirliği içinde öğrencilere dağıtıldı. Anket formlarının araştırmacılara teslim edilmesi öğrencilerin çalışmaya katılma konusundaki onamı olarak kabul edildiğinden ayrıca yazılı onama gerek duyulmadı. Öğrencilerin problem çözme becerileri "problem çözme envanteri", kontrol odağı inancı "Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği" ile değerlendirildi. Öğrencilerin kişisel özellikleri ise "öğrenci tanım formu" ile elde edildi.

Veri Toplama Araçları

Problem Çözme Envanteri (Problem Solving Inventory): Heppner ve Petersen tarafından 1982 yılında geliştirilmiştir.^[9] Bireylerin kendi kendilerine cevaplandırabilecekleri, uygulaması kolay, 6'lı likert tipinde bir ölçektir ("her zaman böyle davranırım", "çoğunlukla böyle davranırım", "sık sık böyle davranırım", "arada sırada böyle davranırım", "ender olarak böyle davranırım", "hiçbir zaman böyle davranmam"). Verilen cevaplara 1 ile 6 arasında değişen puanlar verilir. Puanlama esasında 9., 22. ve 29. maddeler puanlama dışı tutulur. 1., 2., 3., 4., 11., 13., 14., 15., 17., 21., 25., 26., 30. ve 34. maddeler ters olarak puanlanan maddelerdir. Bu maddelerin yeterli problem çözme becerilerini temsil ettiği varsayılr. Ölçekten 32-192 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan toplam puanların yüksekliği, bireyin problem çözme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığını gösterir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan ölçeğin Türkçeye uyarlandığı çalışmada Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0.88 bulunmuştur.^[9]

Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği: Rotter (1966) tarafından geliştirilmiş, bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumu, pekiştiricilerin bireyin kendi içindeki ya da dışındaki güçlerin (şans veya kader) kontrolüne ilişkin genel beklenti ve inançlarını değerlendirmek amacı ile geliştirilmiş 29 maddeli bir ölçektir. Ölçekte yer alan maddeler a ve b harfleriyle gösterilen iki

seçeneğe göre cevaplanır. Testi yanıtlayan kişiden kendisine uygun gelen cümleyi seçmesi (a ve b seçeneğinden birini) ve işaretlemesi istenir. Yirmi dokuz maddenin 6'sı puanlanmamaktadır (1., 8., 14., 19., 24. ve 27. maddeler). Ölçekte 2., 6., 7., 9., 16., 17., 18., 20., 21., 23., 25. ve 29. maddelerin "a" seçenekleri 1'er puan almaktadır, 3., 4., 5., 10., 11., 12., 13., 15., 22., 26. ve 28. maddelerin "b" seçenekleri 1'er puan almaktadır. Böylece 0-23 arasında bir toplam puan alınabilmektedir. Maddelerin sırası ve puanlama sistemi orijinaliyle aynıdır. Yükselen puanlar, dış kontrol odağı inancında artışı göstermektedir. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışmasında madde-toplam puan korelasyonları 0.11-0.48 arasında değiştiği, iç tutarlılık katsayısı 0.77 olarak bulunduğu bildirilmiştir.^[7,9]

Öğrenci Tanım Formu: Problem çözme becerilerini etkileyebileceği düşünülen 13 sorudan oluşmaktadır; öğrenci tanım formunda öğrencinin kişisel özelliklerine (yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, genel sağlık durumu algısı, yaşadığı yer), okul yaşamına (öğrencinin mezun olduğu lise türü, sınıfı, okul yaşamı süresince bir işte çalışma durumu), aile (aile tipi, anne ve babanın eğitim düzeyi, anne ve babanın çalışma durumu) ve sosyal ilişkilerine (aile ve arkadaşlar ile ilişkiler) ait sorular yer almaktadır. Ayrıca orta öğretim başansına ilişkin öğrencilerin algısı sorgulandı.

İstatistiksel Analiz

Verilerin istatistiksel analizi "SPSS 11.5 for Windows" istatistik programı ile yapıldı. Veriler; ortalama, standart sapma, Pearson korelasyon analizi, Cronbach alpha, t-testi, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis testleri kullanılarak analiz edildi.

Bulgular

Araştırma bulguları üç başlık altında ele alındı:

1. Öğrencilerin kişisel özellikleri;
2. Öğrencilerin problem çözme becerileri ve kontrol odağı inancı;
3. Öğrencilerin problem çözme becerileri ve kontrol odağı inancı ile ilişkili değişkenler.

1. Öğrencilerin Kişisel Özellikleri

Yaş ortalaması 19.82±1.67 (dağılım: 17-34) olan grubun tamamına yakını kız (n=272; %96.1), bekar (n=278; %98.2) ve düz lise mezunu (%96.1) öğrencilerden oluştu. Grubun %53.4'ü (n=151) hemşirelik yüksekokulu, %46.6'sı (n=132) sağlık yüksekokulu öğrencisi idi. Orta öğretim başarı algısı sorgulandığında, öğrencilerin çoğu (%56.9) orta öğretim başarı durumunu "çok iyi" şeklinde bildirdi. Öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (%77) çekirdek aile tipinden geliyordu. Öğrencilerin annelerinin %91.9'u (n=260) ilköğretim veya ortaöğretim mezunu idi ve %76'sı (n=215) ise çeşitli nedenlerle

çalışmıyorlardı (ev hanımı, emekli vb.). Öğrencilerin babalarının %45.2'si (n=128) ilköğretim mezunu idi ve %72.4'ünün (n=205) çalıştığı belirlendi. Büyük çoğunluğu (%94) son altı ay içinde önemli bir sağlık sorunu yaşamadığını bildirdi. Öğrencilerin diğer kişisel özelliklerine ilişkin verileri Tablo 1'de verilmiştir. Öğrencilerin aile ve arkadaşları ile olan ilişkilerine ilişkin algı düzeyleri sorgulandığında, aile ve arkadaş ilişkilerini genellikle "çok iyi" olarak bildirdiler.

Tablo 1: Öğrencilerin Kişisel Özellikleri (n=283)

Özellikler	n	%
Bölüm		
Hemşirelik yüksekokulu öğrencileri	151	53.4
Sağlık yüksekokulu öğrencileri	132	46.6
Sınıf		
1. sınıf	126	44.5
2. sınıf	95	33.6
3. sınıf	34	12
4. sınıf	28	9.9
Öğrencinin Yaşadığı Yer		
Öğrenci yurdu	101	35.7
Ailesi ile birlikte	93	32.9
Diğer (akraba veya arkadaşlar ile birlikte vb.)	89	31.4
Öğrencinin Yaşamının Büyük Çoğunluğunu Geçirdiği Yer		
Büyük yerleşim birimi	175	61.8
Küçük yerleşim birimi	108	38.2
Ücret Karşılığında Bir İşte Çalışma Durumu		
Hayır	243	94.3
Evet	16	5.7

2. Öğrencilerin Problem Çözme Becerileri ve Kontrol Odağı İnancı

Bu çalışmada "problem çözme envanteri" Cronbach alfa değeri 0.84, "Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği" Cronbach alfa değeri ise 0.66 bulundu. "Problem çözme envanteri" ve "Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği" madde-toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, zayıf bir korelasyon belirlendi ($r=0.28$; $p=0.0001$).

Problem çözme envanteri ortalama puan değeri 83.97 ± 17.08 (dağılım: 7-139), Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği ortalama puan değeri 10.02 ± 3.87 idi (dağılım: 0-18). Problem çözme envanteri puan ortalamaları hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin orta düzeyde olduğu, iç-dış kontrol odak düzeyi puanları incelendiğinde, ortalama ölçek puanının orta düzeyde düşük olduğu görüldü. Bu bulgu hemşirelik öğrencilerinde içsel kontrol odağı inancının yüksek olduğunu göstermektedir.

3. Öğrencilerin Problem Çözme Becerileri ve Kontrol Odağı İnancı ile İlişkili Değişkenler

Problem çözme envanteri ölçek toplam puanlarında medeni

durum, mezun olunun lise, gelir düzeyi ve öğrencilerin ortaöğretim başarı algısı değişkenleri yönünden fark belirlendi (Tablo 2). Bekar öğrencilere kıyasla evli öğrencilerde ($Z_{MWU}=-2.569$; $p=0.01$) ve düz lise mezunu öğrencilere kıyasla, sağlık meslek lisesi mezunu öğrencilerde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu saptandı ($Z_{MWU}=-2.007$; $p=0.04$). Gelir düzeyi "iyi" veya "çok iyi" olan öğrencilere kıyasla gelir düzeyi "kötü" olan öğrencilerde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirlendi ($\chi^2_{KW}=7.282$; $df=2$; $p=0.03$). Ortaöğretim başarı durumu algısı "iyi" olan öğrencilere kıyasla, ortaöğretim başarı durumu algısı "çok iyi" olan öğrencilerde problem çözme becerileri daha iyi bulundu ($\chi^2_{KW}=12.99$; $df=2$; $p=0.01$).

Problem çözme envanteri ölçek toplam puanlarında öğrencilerin aile tipi, öğrencilerin aile ve arkadaş ile ilişkilerine ilişkin algı durumu" değişkenleri yönünden fark saptanmıştır. Geniş ailede büyüyen öğrencilere kıyasla, çekirdek aile tipinde büyüyen öğrencilerde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirlendi ($t=-2.161$; $p=0.03$). Aile ve arkadaş ile ilişkilerini "iyi" olarak niteleyen öğrencilere kıyasla, aile ve arkadaş ile ilişkilerini "çok iyi" olarak belirten öğrencilerde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirlendi ($\chi^2_{KW}=6.684$; $df=2$; $p=0.04$, $\chi^2_{KW}=7.638$; $df=2$; $p=0.02$).

Problem çözme becerileri ile cinsiyet, sınıf, öğrencinin öğrencilik yaşamı boyunca kaldığı yer, öğrencinin hemşirelik eğitimine başlayınca kadar yaşadığı/büyüdüğü yer, anne ve babanın eğitim düzeyleri ve çalışma durumu, son altı ay içinde önemli bir sağlık sorunu öyküsü ve öğrencilerin arkadaşlar ile ilişkilerine ilişkin algısı değişkenleri yönünden fark belirlenmedi ($p>0.05$).

Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği toplam puanlarında "sağlık durumu algısı", "arkadaş ile ilişkilerine ilişkin algı durumu" ve "aile ile ilişkilerine ilişkin algı durumu" değişkenleri yönünden fark belirlendi. Son altı ay içinde önemli bir sağlık sorunu yaşayan öğrencilerde dışsal-kontrol odağı inancı daha yüksek bulundu ($Z_{MWU}=-2.678$; $p=0.01$). Arkadaş ilişkilerini "iyi" olarak niteleyen öğrencilere kıyasla, "çok iyi" olarak bildiren öğrencilerde dış kontrol odağı inancı daha düşük ($\chi^2_{KW}=6.76$; $df=2$; $p=0.03$), aile ile ilişkilerini "çok iyi" olarak belirten öğrencilerde dışsal kontrol odağı inancı düşük belirlendi ($\chi^2_{KW}=7.67$; $df=2$; $p=0.02$).

Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeğinden elde edilen puan ortalamaları ile öğrencinin kişisel özellikleri karşılaştırıldığında, iç-dış kontrol odağı algısında cinsiyet, medeni durum, sınıf, öğrencinin mezun olduğu lise, öğrencinin öğrencilik yaşamı boyunca kaldığı yer, öğrencinin hemşirelik eğitimine başlayınca kadar yaşadığı/büyüdüğü yer, anne ve babanın eğitim düzeyi ile çalışma durumu ve öğrencinin orta öğretim başarısına ilişkin algı durumu değişkenleri yönünden fark belirlenmedi ($p>0.05$).

Tablo 2: Problem Çözme Becerileri ve İç-Dış Kontrol Odağı ile İlişkili Kişisel Özellikler (n=283)

Özellikler	n	%	Ortalama PÇE ¹		p	Ortalama RİDKO ²		p
			Puanı	Z _{MWU}		Puanı	Z _{MWU}	
Medeni Durum				Z _{MWU}			Z _{MWU}	
Bekar	278	98.2	84.33	-	0.01*	10.02	-,144	0.088
Evli	5	1.8	64.6	2.569		9.80		
Mezun Olunan Lise				Z _{MWU}			Z _{MWU}	
Düz lise	272	96.1	84.40	-	0.04*	10.08	-,680	0.496
Sağlık meslek lisesi	11	3.9	73.54	2.007		8.54		
Aile Tipi				t			t	
Çekirdek aile	211	77	82.54	-	0.03*	9.72	-1,987	0.048*
Geniş aile	44	16.3	88.65	2.161		10.97		
Gelir Durumu				X ² KW			X ² KW	
İyi	215	76	84.84	7.282	0.03*	10.08	1.648	0.439
Çok iyi	17	6	89.88	df=2		8.94	df=2	
Kötü	51	18	77.97			10.12		
Orta Öğretim Başarı Notu				X ² KW			X ² KW	
Kötü	4	1.4	93.25	12.99	0.01*	9.00	,286	0.867
İyi	118	41.7	88.00	df=2		10.11	df=2	
Çok iyi	161	56.9	80.71			9.97		
Arkadaşlar ile İlişkiler				X ² KW			X ² KW	
Orta altı	4	1.4	88.50	7.638	0.02*	12.33	6.765	0.034*
İyi	60	21.2	88.08	df=2		11.25	df=2	
Çok iyi	219	77.4	82.73			9.67		
Aile ile İlişkiler				X ² KW			X ² KW	
Orta altı	3	1.1	75.66	6.684	0.04*	5.66	7.667	0.02*
İyi	24	8.4	92.04	df=2		11.63	df=2	
Çok iyi	256	90.5	83.34			9.92		
Son 6 Ayda Ciddi Sağlık Sorunu Öyküsü				Z _{MWU}			Z _{MWU}	
Evet	17	6	86.12	-,729	0.46	12.29	-2,678	0.01*
Hayır	266	94	83.83			9.86		

¹ Problem çözme envanteri;

² Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği;

*p<0.05.

Z_{MWU}: Mann Whitney U testi

X²KW: Kruskal-Wallis testi

t: t testi

Tartışma

İçsel kontrol odağı inancı bireyin kendine güvenini, öz-saygısını ve kişisel sorumluluk algısını artırdığı, stres ve sorunlarla baş edebilme ve hedefe ulaşma yönünde daha girişimci, atılgan ve dengeli bir yaklaşım ile problemlerin çözümünü desteklediğinden bireyin problem çözme becerilerinin geliştirilmesi sürecinde kontrol odağı algılarının belirlenmesi önemli bir yere sahiptir. Meslek yaşamları süresince bilimsel yaklaşım ile problem çözme becerilerini sıklıkla kullanmak durumunda kalacak hemşirelik öğrencilerinin problem çözme yeterlilikleri ve problem çözme becerilerini etkileyen kontrol odağı inancını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada,

hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin genel olarak orta düzeyde ve içsel kontrol odağı inancının dış kontrol odağı inancına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelerin problem çözme konusundaki yeterliliklerine ilişkin görüşlerinin incelendiği bir çalışmada, hemşirelerin, problem çözme becerilerine daha fazla güvendikleri ve kendilerini problemin üstüne giden kişiler olarak daha olumlu tanımladıklarını işaret etmektedir.^[3] Hemşireler üzerinde yapılan bir başka çalışmada hemşirelerin problem çözme becerilerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır.^[10] Yapılan çalışmalarda

genel olarak hemşire öğrencilerde problem çözme becerilerinin orta düzeyde yeterli olduğu görülmektedir. Yüz elli yedi hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yapılan bir çalışmada bu çalışma ile benzer şekilde problem çözme becerileri orta düzeyde yeterli bulunmuştur.^[4] Farklı bölümlerde öğrenimlerini sürdüren üniversite öğrencilerinin (%56'sı) problem çözme becerilerinin düşük olduğu belirlenmiştir.^[1] Sosyodemografik değişkenlerden biri olan medeni durum ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki incelendiğinde, evli öğrencilerde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Deneyim ile sorumluluk bilincini geliştirmesi ve sorunlara yönelik daha fazla bağımsız karar vermeyi gerektirmesi nedeniyle, bu bulgu medeni durum gibi değişkenlerin problem çözme becerilerinin gelişmesinde rolü olduğunu düşündürmektedir.

Çalışmalar problem çözme becerilerinin sınıf ile cinsiyet değişkenlerine ve öğrencilerin öğrenim gördüğü bölümlere göre değişiklik gösterebildiğini bildirmektedir.^[11,12] Yapılan bir araştırmada öğrencilerin problem çözme becerilerinin ve genel başarılarının bölümlere göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı belirlenmiştir.^[11]

Yurttaş ve Yetkin'in^[4] çalışmasında sağlık yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerin problem çözme becerileri dördüncü sınıf öğrencilerinkinden önemli düzeyde daha yüksek olduğu bildirilirken, bu çalışmada ise problem çözme becerilerinde sınıf değişkeni yönünden istatistiksel olarak fark belirlenmemiştir. Lisans eğitimleri süresince hemşirelik süreci uygulamaları ile problem çözme becerileri geliştirilmeye çalışılan ve her eğitim-öğretim yılı ile klinik bilgi ve becerileri artan hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerilerinde sınıf değişkeni yönünden fark olmaması şaşırtıcı olup, daha büyük nüfuslu çalışmalarla problem çözme becerisi ile sınıf değişkeni arasındaki ilişki ve etkileyen faktörlerin araştırılması önemlidir.

Yine Yurttaş ve Yetkin'in^[4] çalışmasından farklı olarak bu çalışmada problem çözme becerileri yönünden mezun olunan lise değişkeninin önemli olduğu, düz liseden mezun öğrencilere kıyasla sağlık meslek lisesinden mezun hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinde problem çözme becerilerinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Lise öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada, okul türünün problem çözme becerileri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir.^[2] Bu bulgu, lise eğitimi ve deneyimlerin, öğrencilerin edindiği bilgi ve deneyimler ile kendilerine olan güveni ve bilgiyi kullanabilme becerilerini artırarak, problem çözme becerilerini etkilediğine işaret etmektedir. Literatür incelendiğinde problem çözme becerilerini etkileyebileceği düşünülen anne ve babanın eğitimi ile çalışma durumu değişkenlerine ilişkin farklı sonuçlar bulunmaktadır.^[2,4]

Üniversite öğrencileri ile yapılan başka bir çalışma ile benzer şekilde bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinde iç kontrol odağı inancı dış kontrol odağı inancından daha yüksek bulunmuştur. Bu çalışmada erkek öğrenci sayısının düşük olması nedeniyle karşılaştırma yapılamamış olup, bir başka çalışmada kız ve erkek öğrencilerin ortalamaları sırasında anlamlı fark olduğu,

kız öğrencilerin daha dış kontrol odağı inanlı olduğu bildirilmiştir.^[7]

Çoban ve Hamamcı^[6] çalışmalarında öğrencilerin genel olarak içsel kontrol odağına sahip oldukları ve çoğunlukla mantıklı karar verme stratejisini kullandıklarını, mantıklı karar verme stratejisi ile kontrol odağı arasında olumsuz yönde ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada da öğrencilerin genel olarak içsel kontrol odağı inancının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

İçsel kontrol odağına sahip öğrenciler dışsal kontrol odağına sahip öğrencilerle karşılaştırıldığında, anlamlı şekilde daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullandıkları, daha az içsel karar verdikleri ve daha az kararsızlık yaşadıkları bildirilmiştir.^[6] Akademik başarıyla iç kontrol odağı inancı arasında pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca, iç kontrole inanan bireyler yaşadıkları tecrübelerden ileride daha iyi yararlanabilmekte, güç kararlar karşısında daha uzun süreye gereksinim duymakta, doyumlarının geciktirilmesine daha çok tolerans gösterebilmektedirler.^[7] İç kontrole inanan kişilerin, dış kontrole inanan kişilere kıyasla stresten daha az etkilendikleri gözlenmektedir.^[13]

Bu çalışmada iç-dış kontrol odağı inancının aile ve arkadaşlar ile ilişkiler ve son dönemde ciddi sağlık sorunu geçirme durumu değişkenleri ile ilişkili olduğu, medeni durum, cinsiyet, sınıf, anne ve babanın eğitim düzeyi ve çalışma durumu değişkenleri ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma İstanbul'da bir hemşirelik yüksek okulu ve bir sağlık yüksekokulunda öğrenimlerini sürdüren hemşirelik bölümü öğrencileri üzerinde yapıldığı için Türkiye'deki genellenebilirliği sınırlı düzeydedir.

Sonuç

Bu çalışma sonuçları doğrultusunda hemşirelik öğrencilerinin problem çözme becerileri ve bu beceriyi etkileyen faktörlerin daha ayrıntılı çalışmalar ile değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir. Sonuç olarak, bu çalışma grubundaki hemşirelik öğrencilerinde problem çözme becerilerinin orta düzeyde, içsel kontrol odağı inancının yüksek olduğu belirlenmiştir. Problem çözme becerilerinde medeni durum, mezun olunan lise, gelir düzeyi ve öğrencilerin ortaöğretim başarı algısı değişkenleri, kontrol odağı inancı algısında ise sağlık durumu algısı ile arkadaş ve aile ilişkileri algısı değişkenleri yönünden fark belirlenmiştir.

Yüksek içsel kontrol algısı öğrencinin problem çözme becerilerini olumlu yönde etkileyeceğinden, akademik eğitim süresince öğrencilerin içsel-kontrol odağı algılarını güçlendirecek stratejilerin benimsenmesinin önemli olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Hemşire öğrencilerin problem çözme

ARAŞTIRMA

becerilerini geliştirmek için lisans programlarında problem çözme becerisi ile içsel kontrol odağı inancını geliştiren ve farkında olma stratejilerinin kazanılmasını sağlayan eğitim programlarının planlanması önem taşımaktadır.

Aynı zamanda öğrencilerin problem çözme becerisi ve kontrol odağı inancı algısını değerlendiren ölçeklerin eğitimciler tarafından öğrencilere uygulanması ve bu alanlarda ilişkili bulunan faktörler göze alınarak sorun yaşayan öğrencilerin belirlenmesi ve desteklenmesi rehberlik hizmetleri açısından yararlı olacaktır.

Bu çalışma sonucunda, problem çözme becerileri ve kontrol odağı inancını etkileyen faktörlerin daha iyi anlaşılması için problem çözme becerileri ve kontrol odağı inancını etkileyebileceği düşünülen değişkenlerin daha büyük öğrenci nüfusu ile araştırılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Sardoğan ME, Karahan TF, Kaygusuz C. Üniversite öğrencilerinin kullandıkları kararsızlık stratejilerinin problem çözme becerisi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve fakülte türüne göre incelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2006;2:78-97.
- Korkut F. Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2002;22:177-84.
- Abaan S, Altıntoprak A. Hemşirelerde problem çözme becerileri: öz değerlendirme sonuçlarının analizi. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2005;62-76.
- Yurttaş A, Yetkin A. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin empatik becerileri ile problem çözme becerilerinin karşılaştırılması. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2003;6:1-13.
- Dağ İ. Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. Türk Psikoloji Dergisi 2002;17:77-90.
- Çoban AE, Hamamcı Z. Kontrol odakları farklı ergenlerin karar stratejileri açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi 2006;14:393-402.
- Dağ İ. Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeği'nin (RİDKOÖ) üniversite öğrencileri için geçerlik güvenilirliği. Psikoloji Dergisi 1991;7:10-6.
- Durna Z, Memiş S, Özcan Ş. Öğrencilerin problem çözmeye ilişkin algılama ve başarıma durumlarının değerlendirilmesi. IV. Ulusal Hemşirelik Eğitimi Sempozyumu. Kıbrıs: 10-12 Eylül 1997.
- Savaşır I, Şahin NH. Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: sık kullanılan ölçekler. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları; 1997. s. 79-85, 93-99.
- Kelleci M, Gölbaşı Z. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin problem çözme becerilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2004;8:1-8.
- Saracaloğlu S, Serin O, Bozkurt N. Dokuz Eylül üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü öğrencilerinin problem çözme becerileri ile başarıları arasındaki ilişki. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi 2001;14:121-34.
- Koray Ö, Azar A. Ortaöğretim öğrencilerinin problem çözme ve mantıksal düşünme becerilerinin cinsiyet ve seçilen alan açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi 2008;16:125-36.
- Azizoğlu S. Psikolojik yardım arama davranışını etkileyen bazı faktörler açısından kriz merkezine başvuran ve başvurmamayan bireylerin karşılaştırılması. Kriz Dergisi 1993;1:143-9.